

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

בענייני הפרשה / משיחות רבינו שליט"א

בפרשת שלח י"ד ל"ח. ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו וגו'. הנה יהושע וכלב מוזכרים כמה פעמים בפרשה, ובפסוק ל' מוזכר כלב לפני יהושע "כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון", ואילו כאן מוזכר יהושע לפני כלב "ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם", וביאר בזה הרמב"ן (בפסוק כד) כי לעיל הקדים הכתוב את כלב, מפני שהוא הקדים לחלוק על המרגלים, כמו שכתוב (לעיל יג, ל) "ויהס כלב", אבל כאן הקדים את יהושע לפני כלב "בעבור גדול מעלת יהושע בחכמה", והיינו שיהושע היה יותר גדול בחכמה מכלב.

ויהי להעיר, שהרי הרמב"ן בעצמו כתב לגבי סדר השמות של המרגלים, שהם נכתבו לפי גדלותם ומעלתם "בחכמה ובמנין ובכבוד", ושם מוזכר כלב לפני יהושע, שכלב הוא השלישי בסדר השמות, ויהושע הוא רק החמישי, ואם כן כלב היה גדול מיהושע בחכמה, ומהו שכתב כאן שיהושע היה גדול בחכמה מכלב.

ואולי באמת יהושע היה גדול בחכמה, אבל במנין היה כלב גדול ממנו, שהיו לו תלמידים יותר מאשר ליהושע, ולכן בסדר השמות הקדימו הכתוב ליהושע.

אך נראה עוד לבאר בזה, כי בתחילת הפרשה מדובר קודם שלוחות המרגלים, כשעדיין היה קרוי יהושע בן נון, ועדיין לא התפלל עליו משה רבינו, ואז באמת הוא היה פחות בחכמה מכלב, אבל אחר כך משה רבינו הוסיף יו"ד לשמו והתפלל עליו 'קה יושיעך מעצת מרגלים', ואם כן יתכן כי לאחר שינוי השם ותפילת משה רבינו, ולאחר הארבעים יום שעמד בניסיון המרגלים, גדלה חכמתו של יהושע, ואף שבתחילה היה כלב גדול ממנו בחכמה, לבסוף היה יהושע הגדול בחכמה, ולכן הוזכר כאן בפסוק לפני כלב.

(משיחה בישיבה סיון תשס"א)

הנה על כלב נאמר (יד, כד) "ועבדי כלב עקב הייתה רוח אחרת עמו", וזכה להיקרא בתואר עבדי, עבד השם! שהוא תואר מיוחד שנאמר על משה רבינו (דוד המלך ועוד יחידי סגולה, ואילו יהושע לא נקרא עבד).

ושמעתי שיש מפרשים בזה, כי כלב היה עדיף על יהושע משום שיהושע ניצל בזכות תפילת משה רבינו, שהתפלל עליו וברכו 'קה יושיעך מעצת מרגלים', אבל כלב זכה בזכות עצמו, בזכות תפילתו, שהוא בעצמו ביקש רחמים, וכיון שמכוח עצמו זכה לזה, שלא נמשך אחר טעות המרגלים, לכן הוא נקרא 'עבדי' וקיבל תואר יותר גדול מיהושע.

ורואים גם בסדר השמות של המרגלים, שביאר הרמב"ן כי הסדר הוא לפי חשיבותם ומעלתם, וכלב מוזכר שם לפני יהושע, ומבואר כי באותו הזמן הייתה חשיבותו של כלב יותר מיהושע, הן בזה שנקרא עבדי, וגם בסדר השמות.

ואף על פי כן, אחרי מות משה עבד השם, נהיה יהושע ממלא מקומו ולא כלב, ויש להבין מה הייתה המעלה הנוספת ביהושע שמכוחה זכה הוא להיות במקום משה רבינו, למרות שבתחילה הוא היה פחות מכלב.

וכפי הנראה זה מפני שבמשך כל הארבעים שנה היה יהושע "משרת משה מבחוריו" (לעיל יא, כח), והיה לו שימוש חכמים אצל משה רבינו, וכן בתחילת ספר יהושע כתוב "ויהי אחרי מות משה עבד השם ויאמר השם אל יהושע בן נון **משרת משה**" (וכתב בביאור הגר"א שם: פירוש שזכה לכך בשביל שהיה משרת משה), ומכוח שימושו אצל משה רבינו זכה יהושע להתעלות ולהתעלות עד שהגיע לדרגה זו שהוא היה היחיד מכל כלל ישראל הראוי למלא את מקומו. ורואים בזה את המעלה של שימוש חכמים.

(מהספד על רבי גדליה נדל, סיון תשס"ה)

שם. ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם. פירש רש"י מה תלמוד לומר חיו מן האנשים ההם, אלא מלמד שנטלו חלקם של מרגלים בארץ (ב"ב קיא, ב), ע"כ. ויש לעיין בטעם הדבר, מפני מה נטלו יהושע וכלב את חלק המרגלים בארץ.

והנה מצינו בילקוט תהלים פרק קי"ט על הפסוק "עת לעשות להשם הפרו תורתך", תני רבי שמעון בן יוחאי, אם ראית דור שנתרשלו ידיהן מן התורה, עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם. והוא מירושלמי סוף ברכות. ומבואר שאדם שמתחזק בזמני רפיון נוטל שכר כולם.

תמיד ובכל כוחו

שיחה שנאמרה ביום רביעי כ"ב סיון תשפ"א

איתא בגמרא (ברכות לב, ב) ארבעה דברים צריכים חיזוק, ומהו חיזוק? פירש רש"י: "תמיד ובכל כוחו", תמיד היינו בכל יום, ואם אין זה בכל יום זה לא תמיד, ובכל כוחו היינו כפשוטו, ממש בכל כוחו.

ומה הם ארבעת הדברים: הראשון זה תורה, עסק התורה, צריך חיזוק לעסוק בתורה, כי בטבע האדם יש מידת העצלות, ואינו רוצה להתאמץ, אלא רוצה מנוחה, וכך כתב גם המסילת ישרים (פרק ו) "ותראה כי טבע האדם כבד מאד, כי עפריות החומריות גס, על כן לא יחפוץ האדם בטורח ומלאכה", ולכן כל פעולה שאינה מהיצר הרע צריכה חיזוק, כי הטבע הגשמי שהוא היצר הרע מונע זאת. וזהו כוח היצר הרע, שהוא הניסיון.

ובלי יצר הרע לא היה ניסיון ולא שכר, וכבר היה מעשה אחד ששאל פעם את מרן החזון איש זצ"ל, שהוא רוצה שלא יהיה לו יצר הרע, ואמר לו החזון איש: אם כך מה תרוויח מזה, הרי לא יהיה לך שום שכר, כי אם אין שום ניסיון אזי אתה לא עושה כלום, ואתה מיותר בעולם, ואין לך שום תפקיד. ומה שיש יצר הרע נותן לאדם סיבה להתאמץ, ועל זה מגיע לו השכר, ואז הוא מתעלה ועולה מעלה מעלה. ולכן תורה צריכה חיזוק.

ומהו החיזוק בתורה? ראשית, **בזמן**, לנצל את כל הזמן בלי ביטול תורה, שלא יהיה זמן פנוי מתורה, ובכל זמן פנוי לעסוק בתורה. ולפעמים יש איזה צרכים אחרים שאדם צריך, צרכים הכרחיים, והם אינם ביטול תורה, כי ביטולה זהו קיומה, אבל בכל זמן פנוי - לעסוק בתורה!

וכיצד לעסוק בתורה? באיזו איכות? יש תורה בפשטות, בלי מאמץ, אבל תורה נקרא גם להתעמק, באיכות ההבנה, וכמו ששמעתי ממו"ר הגרא"א דסלר בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל על מה שאמרו בגמרא (סנהדרין צט, ב) "כי דבר השם בזה" זהו מי שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, ואמר הגר"ח כי אם אדם יכול יותר להבין ויותר להעמיק באיכות הלימוד ואינו עושה כן, זה גם כן נקרא שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק! וחסר לו בשלמות בקיום מצות עסק התורה, וזהו גם כן בכלל החיזוק של תורה, שיהיה **באיכות**.

ועוד דבר הצריך חיזוק המוזכר בגמרא שם, הוא תפילה. ותפילה גם כן תלויה באיכות התפילה, מה היא כוונת הלב, וכבר כתב השולחן ערוך (או"ח צח, א) כי מדרגת התפילה היא 'התפשטות הגשמיות', שהאדם המתפלל אינו מרגיש כלל את הגשמיות שלו, וכמו שידוע ממרן החזון איש והגר"ז זצ"ל שבשעה שהם התפללו, דיברו אליהם והם לא שמעו.

וכך מסופר על מרן הגר"ז, שהוא היה מתפלל שמונה עשרה בקול רם בשביל הכוונה, וכך הדין שאם זה מוסיף לכוונה צריך להתפלל בקול רם (באופן שאינו מפריע לאחרים), ופעם אחת כשהיו צריכים לומר 'יעלה ויבוא', שמעו שהוא שוכח לומר, וצעקו ואמרו לו 'יעלה ויבוא' 'יעלה ויבוא', אך הוא לא שמע! וזהו התבטלות כוחות הגוף עם כזו התפשטות הגשמיות, שכוח השמיעה אינו פועל. וכן היה מעשה עם החזון איש, שפעם היו צריכים לשאול שאלה דחופה בענין של פיקוח נפש, ודיברו אליו באמצע שמונה עשרה והוא לא שמע, עד שהיו צריכים לנעוץ את גופו כדי להפסיקו מריכוז הכוונה. וזהו תפילה.

ואמנם זו מדרגה, ויש עוד מדרגות רבות קודמות לזה, והמדרגה הפשוטה ביותר שהכי נוח לקיימה הוא לכוון רק פירוש המילות, ומכבר סיפרתי בזה מעשה שהיה עם אברך אחד, שבכל שנה בימים נוראים הוא היה בוכה בתפילה, ולאחר מכן היו כמה שנים שהפסיק לבכות, והצטער למה אינו בוכה, ואמרתי לו כי זהו מפני שהוא ירצה לבכות! ודעתו טרודה בזה, וצריך שיחשוב רק פירוש המילות הפשוט ולא יותר מזה, והוא אכן עשה כך וחשב רק פירוש המילות, ובאותה שנה בכה מאד! כי כך הטבע, שכוונת פירוש המילים הפשוט מעורר התרגשות הלב. וזהו תפילה.

ועוד צריכים חיזוק גם במעשים טובים, והיינו בין אדם לחברו, וכן בדרך ארץ, שזה כולל את צרכי הבית, כל צרכי הגוף וצרכי המשפחה, שצריכים גם כן חיזוק בזה, כי כל צרכי המשפחה אינם ביטול תורה, אלא הם שעבודים וחייבים שהתורה מחייבת אותם. וזהו קיצור הדברים הצריכים חיזוק.

טנא מלא ברכות לידידינו העומד לימינו בכל עת, מתלמידי ומקורבי רבינו הגדול שליט"א, החתן המופלג **מאיר מילר** נ"ו, לרגל שמחת נישואיו ביום א' הבעל"ט באולמי ארמונות חן בני ברק, יה"ר שיעלה הזיווג יפה ויזכו לבנות בית נאמן בישראל בנין עדי עד!

והביאור בזה, כמו שביאר מו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל בדברי המשנה באבות (ה, ב) עשרה דורות מנח ועד אברהם הלוהדיע כמה ארך אפיים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם וקיבל שכר כולם. ויש להבין מהו 'שכר כולם', הרי כולם היו מכעיסין ובאין, ואיזה שכר יש להם שיטלנו אברהם? וביאר הגר"א דסלר כי שכר כולם הכוונה לשכר שהיו כולם מקבלים אם הם היו צדיקים, וצריך ביאור מדוע באמת זכה אברהם לשכר כזה.

וביאר הרב דסלר, כי מאחר שהיו אז בעולם עשרה דורות מכעיסין ובאין, זה השפיע קרירות באמונה בכל העולם, וכוח הטומאה שבעולם התחזק מאד, שכן הוא הטבע הרחוני שכשיש טומאה בעולם זה משפיע, והיה קשה מאד להתקדש ולהתגבר כנגד כוח הטומאה, ואברהם אבינו היה צריך להתגבר במסירות נפש כנגד כל הקושי והקרירות שהשפיעו אותן הדורות, ומאחר שזה היה יותר קשה, הרי כבר אמרו (אבות ה, כג) לפום צערא אגרא, ולכן נטל שכר כולם.

וזה הביאור בדברי רשב"י שכאשר הבריות מתרשלים מן התורה הרי זה משפיע רפיון על כל העולם וממילא קשה יותר להתחזק, וכשאדם מתחזק ומתגבר למרות הקשיים, הרי לפום צערא אגרא, ולכן נטל שכר כולם.

ומטעם זה נטלו יהושע וכלב את חלקם של מרגלים בארץ, כי המרגלים בהנהגתם השפיעו לרעה והגדילו את הניסיון של יהושע וכלב שהיה יותר קשה להתגבר, ומאחר שיהושע וכלב עמדו בניסיון והתגברו על הקשיים, בדין הוא שייטלו שכר כולם, ולכן נטלו חלק המרגלים בארץ.

ומסתבר עוד, כי מה שאמר רשב"י עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם, אין הכוונה רק לשכר בעולם הבא, אלא גם כאן בעולם הזה מקבלים עוד זכויות ומקבלים סייעתא דשמיא ליותר הצלחה בתורה, והוא שכר שמקבלים מיד בעולם הזה, שזוכים לסייעתא דשמיא ליותר זכויות, ועל ידי זה ממילא גם יהיה יותר עולם הבא.

ואמר 'עמוד והתחזק', ועמידה פירושה התחזקות עם כוחות הגוף, כי כוחות הגוף הגשמיים מושכים להתרשלות, וצריך להתחזק עם כוחות הגוף, שהגוף גם כן יהיה משועבד לנשמה, ועל ידי זה זוכים ומקבלים שכר כולם.

(מקדושה רבה ומשיחה כסלו תשס"ד)

במלאות עשור לסילוקו של מרן ראש הישיבה הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

נביא בזה מעט מדברים שנשא אודותיו יבלחט"א מרן רבינו שליט"א

הרהורי יצר הרע הרהורי אש הרהורי דברים בטלים הרהורי עול בשר ודם, ע"כ, והיינו כנ"ל שהבטלה והיסח הדעת מדברי תורה זה הגורם לכל החטאים, ואמנם אם אדם נח מפני שהוא עייף וזקוק למנוחה, אין זו בטלה, כי זה לצורך, אבל אם אין לו מה לעשות והוא סתם חולם ומתבטל בלי שום טעם וסיבה, זוהי בטלה ומחשבות בטלות שהם ראש לכל חטאת.

לנצל כל רגע במשך היום

זכרנו כבר מגיל צעיר, לפני יותר מששים שנה, שאחרי השיעור בישיבה הוא היה נוסע ללמוד בכולל בפתח תקוה, וכתב הרבה חידושי תורה, ובהם גם על סדר זרעים, והתחיל אז לכתוב את פירושו 'עמק השער' על ספר המקח לרב האי גאון, ובכל רגע פנוי הייתה מחשבתו תפוסה לברר דברי רב האי גאון.

ובאותה תקופה היינו באים וישנים אצלו, אני ואחי רבי יעקב, ולפני השינה הוא היה מדבר איתנו בדברי תורה על ספר המקח, הרבה עניינים שהדפיסם אחר כך בספרו, ובמשך הזמן הוסיף עוד ועוד שעבודים לכתוב ולעסוק בתורה, וכתב גם את ספריו 'מנחת יהודה', וכל היום היה מלא באופן שאין רגע פנוי למילה מיותרת ואף לא לדיבור בטל אחד.

כך הדרך של מי שחי עם חשבון הנפש, לסדר לעצמו סדר יום כזה שאין פנאי לדברים בטלים, וחבל לו על כל רגע, כי באותו הרגע הוא יכול להספיק משוה. וכך הוא גמר ש"ס ועוד פעם ש"ס עם שיעורים בש"ס ושיעורים בכל התורה כולה, בניצול כל רגע להכין או ללמוד לבד או לכתוב.

וכל אחד ואחד יכול גם כן לנצל הזמן באופן כזה, וברוך השם יש כאלה, אבל זה לא כולם, ושייך שיהיו הרבה יותר כאלה.

כוונה בחזרת הש"ץ

שמעתי שהוא היה מעורר הרבה וכן מובא בשם הגר"א (עיין מעשה רב אות מג ובכתר ראש אות מה) לשמוע ולכוון כל מילה ומילה בחזרת הש"ץ, ואפילו שכבר הייתה קודם כוונה בתפילה בלחש, אין שיעור לכוונה, וכשמכוון בחזרת הש"ץ זה נחשב כמו שהתפלל עוד פעם, כי שומע כעונה, ושכרו כפול כמו שהתפלל שתי פעמים, וגם אם התפילה בלחש קודם הייתה בלי כוונה וצריך לחזור ולהתפלל, אם הוא מכוון בחזרת הש"ץ זה עולה לו כמו שהתפלל בכוונה (עיין איגרת התשובה לרבינו יונה והובא בב"י סימן קכד).

ולא רק כששומע ומכוון כל חזרת הש"ץ, אלא אפילו כוונת ברכה אחת, ואפילו מילה אחת לכוון, זה גם נחשב! כי הרי עיקר התפילה היא עבודה שבלב, כמו שאמרו חז"ל בריש תענית על הפסוק 'ולעבדו בכל לבבכם' – עבודה שבלב זו תפילה, וכל נוסח התפילה והברכות הוא מדרבנן, אך מדאורייתא כל שבח או הודאה או בקשה אם זה בכוונה יש בזה קיום מצות עבודה שבלב! כי העיקר הוא כוונת הלב, ובפרט חזרת הש"ץ שהיא בציבור, הרי תפילת ציבור זה תפילה אחרת, ואם שומעים כל מילה בכוונה, לא במתח אלא ברוגע, רק להבין את פירוש המילים הפשוט, זוהי עבודה שבלב שמטהרת את האדם.

זכה וזיכה את הרבים

כאשר מדברים על רבינו זצ"ל, הרי אנו רואים את ההשפעה הגדולה שהייתה לו, השפעה של זיכוי הרבים בתורה, וזכה שהניחו לו מן השמים מקום להתגדר בו להקים כוללי טהרות, הרבה כוללים של טהרות ובהם מאות אברכים גדולי תורה שעוסקים בטהרות, והרי זה דבר שלא היה לעולמים ולא שמענו כזאת בעבר, ויחד עם זה כל השפעתו בתורה וחסד ויראת שמים, ודאי שכל זה הוא מכוח הזכויות הקודמות שהיו לו, וכמאמרם (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים, קודם 'זכה' בעצמו ואחר כך 'זיכה את הרבים'.

תל תלפיות לרבים

כבר מהתקופה שלמד בישיבת חברון, כל מי שרצה עזרה בתורה, ומן הסתם גם בדברים אחרים, הוא היה עוזר לו בסבר פנים יפות, עם כל הלב ועם כל כוחות הנפש, עם כל המוח, הוא היה עונה ומסביר לשואל שיבין ויצא ברכוש של תורה, כזו תורת חסד, תורה שיש עמה חסד (סוכה מט, ב), וכבר התחיל בכך בתור בחור צעיר בישיבה, שהיה תל תלפיות לרבים.

שמחה ביגיעת התורה

שמעתי שפעם היה לו קושיא בפשט דברי התוספות שלא ידע כיצד לפרשם, ובמשך שלושה ימים כל הזמן היה שקוע לברר דברי התוספות ולא הסיח דעת מזה שלושה ימים רצופים, עד שלבסוף עלה בידו ליישב את הקושיא. ואחר כך פתח את ספרו 'מנחת יהודה' וראה שכל הענין מפורש שם וכבר לפני שנים רבות כתב כך בספרו, ושמו מאד, ולא הצטער שהייתה יגיעה לריק, אלא להפך, שמח בזה, כי יגיעת התורה שלושה ימים שווה הרבה, והוא שמח ביגיעה! ולא רק אחרי היגיעה היה שמח, אלא גם היגיעה עצמה הייתה בשמחה.

הימים אינם חוזרים!

שמעתי שהוא אמר פעם כהדרכה לאחד מתלמידיו, שישנן ויזכור תמיד כי הדמים חוזרים והימים אינם חוזרים [וכן הביא בספרו 'דרכי החיים' חלק שני: יש ספר מוסר קדמון בשם דברי אמת וכתוב שם (סוף פרק יט) מאמר הפייטן 'דמים חוזרים, ימים אינם חוזרים!'] בבחורתי למדתי עם חברותא שכשאיירע הפריעה בזמן הלימוד – היה מוכיר זאת, ומיד היינו ממשיכים ללמוד, ע"כ].

ואמר לתלמיד שיחזור על זה הרבה פעמים, שהימים אינם חוזרים! ואילו דמים, כסף או הקזת דם, חוזרים, אבל זמן שהלך לאיבוד הרי הוא חסר ואינו חוזר לעולם. ובאמת אותו תלמיד שינן וחזר על זה, והצליח.

הבטלה אם כל חטאת

עוד שמעתי שהוא אמר לתלמיד לחזור ולשנן שהבטלה היא 'אם כל חטאת!' וכן אמרו באבות דרבי נתן (פרק כ) כל הנותן דברי תורה על לבו מבטלים ממנו הרהורי חרב הרהורי רע הרהורי שטות הרהורי זנות הרהורי יצר הרע הרהורי אשת איש הרהורי דברים בטלים הרהורי עול בשר ודם וכו' וכל שאינו נותן דברי תורה על לבו נותנים לו הרהורי חרב הרהורי רע הרהורי שטות הרהורי זנות

לעילוי נשמת מרת פנינה פערל גטקר ע"ה ב"ר יעקב אריה זצ"ל נלב"ע כ"ו סיון תש"ס - תנצב"ה	לעילוי נשמת הרב רבי אברהם אדלר-נשר ב"ר אליהו חיים זצ"ל נלב"ע כ"ז סיון תשכ"ט - תנצב"ה	לעילוי נשמת ר' ישראל ארנטרוי ז"ל בן ר' אלחנן הכהן הי"ד נלב"ע כ"ה סיון תשס"ח - תנצב"ה	לע"נ הרה"צ רבי יצחק ב"ר זאב וואלף גרודזינסקי זצוק"ל במלאות 100 שנה לפטירתו, כ"ה סיון תרפ"א ורעייתו הרבנית מרת חיה מלכה ע"ה בת רבי אברהם זצ"ל נלב"ע כ"ג סיון תרפ"ח - תנצב"ה
--	---	---	---

לעילוי נשמת הרב משה ב"ר יוסף דוד הגר ז"ל נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז - תנצב"ה